

GENÇLER "VUR ABALI" DEĞİL!

Doç. Dr. Erol GÖKA

Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi

I. Psikiyatri Kliniği Şefi

Bazen havanda su döveriz. Günlerce uğraşıp didinmemize rağmen bir bakarız bir arpa boyu bile yol almamışız... Bu, hem bireysel yaşantılarımız, hem de toplumsal, siyasal, akademik hayat için böyledir. Binlerce insan, bir hedefe varmak için, canlarını dişlerine takarak çalışır ama sonuç sıfıra sıfır elde var sıfırdır. Kimileri, gösterilen hiçbir çabanın boşa olmadığını, en azından o alanda yeni bir bilgi ve deneyim kazanıldığını söyleyerek bu görüşe karşı çıkabilir. Ama "bilgi ve deneyim" iddiası, gerçekte kof bir avuntu da olabilir, doğrusunu bilen yoktur.

Akademinin, toplumun, siyasal karar vericilerin elbirliği yapıp ortadan kaldırmaya çalıştıkları, "intiharların önlenmesi", "madde bağımlılığının ortadan kaldırılması" gibi bazı konular, aslında havanda su dövdüğünün çok güzel örneklerini oluştururlar. O kadar çok bilimsel çalışmaya, toplumsal ve siyasal gayrete rağmen, bırakın önleme ve ortadan kaldırmayı, ne intihar ne de bağımlılık oranlarında bir gerileme olmuştur.

Elbirliğiyle havanda su dövdüğümüz, medya marifetiyle ve birkaç olay nedeniyle son günlerde "toplumsal cinnet" gibi yaşamaya başladığımız bir konu daha var: Gençlik ve şiddet. Gençlerdeki şiddet eğilimi ve nedenleri konusunda, o kadar çok söz söyleniyor ve üstelik bu sözlerin hepsi de o kadar çok eski ki... Nasıl oluyor da kendi kendimize gaz verip, gençlik ve şiddet konusunda bilinenleri, sabah akşam tekrar etme hevesini bulabiliyoruz? Hayretle izliyorum. Bir dönem gençlik ve şiddet üzerine bilimsel çalışma yapmış ve düşünmüş, çalışmalarını akademik ortamlarda ve medyada yayınlamış (bak. www.erolgoka.com) birisi olarak, hayretim umutsuzluğa doğru yol alıyor.

Gençlik ve şiddet konusunda, akademiden bugüne kadar kulağımıza gelen sözlere bir diyeceğim yok. Bu kadar tekrar edilip durduklarına

göre herhalde bir gerçeklik payları var ya da en azından olduğuna inanılıyor. Ama asıl yakıcı gerçek, bu çalışmalardan elde edilen bilgi ve deneyimin asla gerçekliği tam anlamıyla örtemediği. Örtüyor, zira tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de gençler şiddetten arındırılmıyor. (Gerçi yetişkinler de şiddetten arındırılmadı, yetişkinlerin iktidar hırsları için binlerce masum insanı öldürmelerinin önüne geçilemedi ama neyse... Konumuz o değil ve hiçbir zaman da olamayacak. Hiçbir zaman, aslında gençlere yüklediğimiz o kadar suçun, alasını biz yetişkinlerin işlediklerini, her melanette kesinlikle gençlere taş çıkardığımızı konuşamayacağız. Taş kesilecek, susacağız. Çünkü... ("Çünkü"nü bu yazı boyunca anlatacağım.)

İntiharı önleme, madde bağımlılığını ortadan kaldırma, gençleri şiddetten arındırma gibi konularda, toplumdan akademiye, siyasilerden medyaya elbirliğiyle havanda su dövüyorsak, bir yerde yanlış yapıyor olmalıyız. Ya yöntemimizde bir yanlışlık var, ya da birileri bizi bu tür sonuçsuz çabalara sevk ediyor, bu arada kendileri malı götürüyor olmalı. Bence ikisinin de gerçek payı var, havanda su dövdüğümüzü bile bile bıkıp usanmadan aynı sözleri söyleme ısrarımızda. Hem yöntemimiz yanlış hem de bir güç ve iktidar mücadelesini fark etmemek için bunu yapıyoruz. Gençlik ve şiddet gibi, gençleri "vur abalı" haline getiren konularda ise bizzat kendi güç ve iktidarımızı gizleyebilmek için şehvetle gençlere saldırıyoruz. Biraz sonra ayrıntısını anlatacağım bu gizlenen güç ve iktidar gerçeğinden hareketle, gençlerin şiddetten ve her türlü melanetten arındırılması (!) için ben de bir yöntem öneriyorum. Şimdiye kadar yapılanlar bir işe yaramadı ama benimkinin denenirse etkili olacağını (ama asla denenmeyeceğini) adım gibi biliyorum. Gençleri şiddetten ve her türlü melanetten arındırmak (!) için bulduğum yöntem, "özür dileyici (apologetic) bakış" adını veriyorum.

Gençlerden özür dileyerek başlayalım her işe

Gençleri şiddetten ve her türlü melanetten arındırabilmeyi amaçlayan özür dileyici bakışımız, çok basit; gençlerle karşılaşan ve onlardan bir şey isteyen her yetişkinin sözlerine başlamadan önce onlardan özür dilemesi esasına dayanıyor. Okullara ve toplu olarak bulunan sinema, tiyatro, tribün, alışveriş merkezi vs. gibi tüm

yaşam mekanlarına, gençlerden özür dileme metninin asılması da bizim özür dileyici bakış açımızın bir başka gerekliliği. Ben, sizin adınıza, içeriğini daha sonra dilediğiniz gibi değiştirebileceğiniz bir metin hazırladım. Sunuyorum efendim:

"Sevgili gençler,

Kusura bakmayın, size yeteri kadar özen gösteremedik, sizi çok ihmal ettik. Size iyi bir gelecek hazırlayamadık. Sizin enerjik bedenlerinizi ve ruhlarınızı, bizimkinden daha iyi çalıştığı bilimsel olarak da kanıtlanmış zihinlerinizi görmezden geldik. Yok yok gördük görmesine de korktuk aslında, kimselere söyleyemeyecek kadar korktuk. Kendinizi, vaktinizi oralarda harcayın, heder edin diye sizi yalnızca yoz ilgilere ve bitmek bilmeyen sınavlara mahkum ettik. Köylü ve işçi olanlarınızı karşılığı alınmayan angarya işlere sürdük. Okula gidenleriniz için ise, dünyanın düşünmeyi bile yasaklayan en büyük cezaevini, 'ÖSS Hapishanesi' adı altında Türkiye'de kurduk.

Düşünceyle, sanatla, siyasetle, beden eğitimiyle, kişiler arası ilişkilerle, hele hele duygusal ilişkilerle ilgilenmemeniz için her şeyi yaptık, elimizden geleni ardına koymadık. Napabilirdik sevgili gençler? Korktuk sizden, korkudan ödümüz patladı, kimselere söyleyemedik.

İlk bakışta tüm bu hunharlığı size niye yaptığımızı açıklamak için, korktuk demekten başka, bir açıklamamız yok bizim de. Ama size niye bu hunharlığı yaptığımızı anlayabilmek için aslında güzel bir yol var. Size böyle davranmakla nasıl gelirler, kazançlar elde ettiğimize baksak, hemen görebiliriz siz de biz de nedenleri...

Sizinle ilgili söylediklerimizi şöyle bir mercek altına alıp baksanız bile, gencecik bedenlerinizden, ruhlarınızdan adeta 'öcü' gibi bahsetmiş olmamız gözünüzden kaçmayacaktır. İşte kötülükleri sizin üzerinize boca ederek elde ettiğimiz gelir ve kazanç, bu 'öcü' söylemimizin altında gizlidir. Sizi öcü gibi göstererek, dünya hayatındaki gücümüzü, iktidarımızı sizin üzerinizden kurduk. Kendimizi ve eleştirilecek pek çok yanı olan, her fırsatta pek matah bir şey olamadığını söylediğimiz berbat yaşamlarımızı size saldırılarımız sayesinde temize çıkardık. 'Ahhh şimdiki gençler! Bizim zamanımızda biz öyle miydik oysa!' gibi doğruluğu kendin-

Doç. Dr. Erol Göka

den menkul sözler sarf edip duruyoruz binlerce yıldır. Her yeni yetişkin nesil, kendisini gençlere bakarak olumluyor, en iyi sanıyor; hayatlarını gözden geçirme, öz-eleştiri yapma zahmetinden kurtuluyor böylece.

Neyse. Sizin üzerinizden sağladığımız güç ve iktidarın, berbat hayatlarımızı meşrulaştırabilmiş olmanın rehavetiyle olsa gerek, asıl sorunu gözden kaçırdık. Asıl sorun, bir anda sizin büyümenizden, bizden farksız, kocaman birer insan olmanız karşısında ne yapacağımızı bilemeyip, çocukken size uyguladığımız yöntemlerin artık geçerli olmayacağından ve iktidarımızı kaybedeceğimizden ürkererek bizim çocuklarımız olduğunuzu unutmamızıdır. Çok özür dileriz, biz sizin kim olduğunuzu, hiçbir zaman bilemedik, düşünemedik bile. İnsanın her çağında hayattan beklentileri ve ihtiyaçları değişik değişik oluyor. Emeklerken, yürümeye yeni başlamışken ihtiyaçlarınızı anlıyorduk ve karşılamaya çalışıyorduk. Ama birden bire her şeyinizle bizim gibi oluverdiğinizde, beklentilerinizi, ihtiyaçlarınızı anlamaktan vazgeçtik, sizi rakip gibi gördük. İktidar çok önemli bir tutkuymuş, hep siyasi iktidar sahiplerini koltuklarını sevmekle eleştirdik ama kendi iktidar tutkumuzu göremedik. Kusura bakmayın, arkadaşlar...”

İktidarlar başkasının üzerinden kurulur

“Öteki” üzerine beşeri bilimlerde birçok çalışma yapıldı. Artık kendi kimliğimizi oluşturabilmek için bir “öteki”ne ihtiyacımız olduğuna biliyoruz. Adına “yansıtılmalı özdeşim” denilen ve bizim de hakkında çok kalem oynattığımız psikolojik düzeneği tanıdıkça, yalnızca kimliğin değil, iktidarların da “öteki” üzerinden kurulup meşrulaştırıldığını daha iyi anlıyoruz. Adeta insanın içine doğuştan yerleştirilmiş bir düzenek bu “yansıtılmalı özdeşim”. İçimizdeki kötü, olumsuz yanları başkasına yansıtıp, o başkasına sanki bizim yansıttığımız özellikleri olan insanmış gibi davranmaya başlamamızı ve başkasının da bir süre sonra kendisinin gerçekten de öyle bir insan olduğuna inanmasını tanımlamaya çalışıyor “yansıtılmalı özdeşim” kavramı. “Birine kırk kere deli dersin deli gibi davranmaya başlar” atasözünde, yansıtılmalı özdeşimden bir iz var ama yansıtılmalı özdeşim bu kadar kaba ve basit bir düzenek değil; tam tersine insan davranışının anne-bebek ilişkisindeki derin köklerine kadar uzanan

oldukça karmaşık ve anlaşılması zor bir süreç. Velhasıl, bu düzenek sayesinde, karşımızdakinin birçok olumsuzluğu olduğuna ve bu nedenle ona karşı yaptıklarımıza, onun üzerindeki iktidarımıza müstahak olduğuna kanaat getiriyoruz.

"Yansıtımlı özdeşim" adıyla anılmasa da iktidarların yoksullar, ezilenler, zayıflar, kadınlar, azınlıklar üzerinde nasıl kurulup, kendini onlar nezdinde hangi düzeneklerle meşrulaştırdığı hakkında çok yazılıp çizildi. Ama nedense (herhalde bu teorileri yazarların da yetişkin psikolojisine sahip olmalarından olsa gerek), bugüne kadar yetişkinlerin gençler üzerindeki iktidarlarını nasıl sağladıkları konusunda pek kafa yorulmadı. Oysa güç ve iktidarla ilgili tüm söylenenler, yetişkinlerin gençler üzerindeki iktidarları için de geçerli. Üstelik gençler, bedensel ve zihinsel açılardan, yetişkinlerle benzer ve dahası olumlu özelliklere sahipler.

"Bir gencin zihnini bir yetişkinin zihninden ayıran en önemli özellik nedir?" diye sorsak, yetişkin zihni lehine söyleyebileceğiniz tek şey, onun daha deneyimli olduğundan ileri gidemez. Ama yetişkinlerin iktidarının tek gerekçesi olarak onların deneyim sahibi olduğunu ileri sürersek, bizi iki bakımdan tam bir düşünsel bataklık bekliyordur. Deneyim bu kadar iyi bir şeyse, özgürce deneme ve deneyim kazanma hakkı gençlerin elinden alınamaz, bir. Deneyim bu kadar iyi bir şeyse, toplumu en yaşlıların yönetmesi (gerontokrasi) gibi saçma bir teze kapı açılmış olur, iki...

Tüm siyasal akımlar, gençleri musibet kaynağı görür

Yetişkinlerin gençler üzerindeki iktidarını meşrulaştırabilmenin biricik yolu, gençleri şiddet dahil her türlü melanetin kaynağı gibi göstermekten geçer. Tüm siyasal ve toplumsal akımlar, hepsi de gençleri olumsuzluklarla dolu bir toplumsal tabaka olarak görürler aslında. Ama bu kahredici benzerlikleri fark edilmesin diye gençler konusunda, farklı gibi görünen programlar, projeler geliştirir ve gençlerin bunlar uyarınca davranmasını isterler. Bu program ve projelere analitik gözlerle baktığımızda, oralarda yetişkin iktidarını kuran ve meşrulaştıran yansıtımlı özdeşimleri kolaylıkla fark ederiz. Kabaca ve kısaca örnekleylim:

Muhafazakar yansıtma: Muhafazakarlar diyebileceğimiz, toplumsal hayat için öncelikle ahlak ve maneviyatın en birinci gereklilik

olduğuna inanan kesim, insanın cinsel ve duygusal yanlarından kaynaklanan tüm sızüm ona olumsuzlarını gençlerin üzerine yıkar. Cinsel ve ahlaki suçların büyük çoğunluğun yetişkinler tarafından işlendiği gerçeğini görmezden gelir. Gençlerin iyi insan olmaları için cinsellik ve duygusallıklarından feragat etmeleri gerektiğini, bunları kendi başlarına yapamayacakları için de ahlaki ve manevi bir yetişkin sisteminin içine girmeleri gerektiğini buyurur durur her türlü muhafazakar söylem. Bu nedenle muhafazakarlık yanlısı medyada, gençlerin ahlaki ve manevi zafiyetlerinin alıp yürüdüğü ve toplumu çöküş noktasına getirdiği, yıllardır vazgeçilmez bir temadır.

Solcu yansıtma: Gençliğin bir sınıf değil toplumsal tabaka olduğunu her seferinde vurgulayarak, egemen sınıflar tarafından heder edilmek istenen enerjisini toplumsal ilerleme ve devrim lehine harcaması gerektiğini söyleyen solcu söylem için gençler, bir enerji yığınından ibarettir. Yetişkinlerin düşüncesizce yaptığı tüm girişimler görmezden gelinerek gençler, düşünceden ve deneyimden yoksunluğun kökeni gibi gösterilir. Gençler, sol söylemde önerilen yolda çabalarsa enerjilerini iyi, aksini yaparlarsa kötü yolda kullanmış olacaklardır. Gençlerin kendilerine özgü ihtiyaçları ve özgürlükleri görmezden gelindiği için, sol söylem de uygulamada çok muhafazakar görünüm sergilemiştir.

Liberal yansıtma: Görünüşte özgürlük yanlısı olmasına rağmen, insani potansiyellerden ziyade pazara güvenen liberal söylem, diğer insanlar üzerinden gerçekleştirecek tüm arzularımızın serbestleşmesini savunur; marka tutkunu ve karşısındaki düşünmeyen bir gençlik anlayışını yayar. Gençlerin dayanışmacı insani özelliklerini görmezden gelen ve onların gruplar halinde olumlu davranışlar sergilemelerinden, kendi iktidarı adına korkan liberaller, gençlerin kolektif faaliyetlerini engellemeye girişir, en azından desteklemezler. Ülkemizde de son dönemlerde liberal bir düşünce tarzı egemendir ve gençlerimiz, liberal yansıtmanın etkisiyle, artık ezilenlerden yana olmaktan vazgeçmiş kendi aralarındaki "ezik"leri aşağılayan ve onlara kötü davranan, hayattaki en olumsuz durum olan "ezik" olmamak için uğraşan bir güdüyle hareket etmektedirler.

Evet, ortada iktidar sahiplerinin kendi iktidarı için yaptıkları yansıtmalara göre davranan ve bizim onlara tüm bu yansıtmanın

ortak mekanı olarak miras bıraktığımız hoyrat-arabesk bir kültür ve medya ortamı içinde yetişen gençlerimiz var. Onlar adına hiç iyi şeyler yapamadık, her türlü melanette onları fersah fersah geçiyoruz. Ama arada fırsat çıktığında tüm musibetlerin kaynağı olarak onları göstermekten, görmekten bir türlü vazgeçmiyoruz. Her fırsatta kendi çocuklarımızı, kendi yaratımımız olan 'öcü'ye benzetmekten vazgeçmiyoruz. Onlara gerçek ve sahici, yetişkinden farkı olmayan insanlar gibi davranmıyoruz.

Zavallı gençlerimizse, bizim saldırılarımıza karşı bir şey yapamıyorlar. Ne medyaları var, ne sivil toplum örgütleri, ne partileri. Arada bir küçük isyan ateşleri yakıp etrafında toplaşsalar da eninde sonunda bizim haksız saldırılarımıza boyun eğmek, "büyüklerimiz böyle diyorsa bir hikmeti vardır" demek zorunda kalıyorlar. "Büyüklerin sözlerinde hikmet olsaydı, dünya böyle rezil bir dünya olur muydu?" diyemiyorlar. "Bizi anlayın, anlamaya çalışın. Biz de tıpkı sizin gibi bir insanız, tek farkımız henüz mesleğimizin ve ekonomik özgürlüğümüzün olmayışı" diyemiyorlar. Yüzlerce yıllık erkek egemenliğine karşı çıkan kadınlar gibi isyan edemiyor, örgütlenemiyorlar. Onları bize karşı asıl zayıf düşürense, gençliğin insan ömründe geçici bir dönem olması. Yoksulların zenginleşmeleri, kadınların erkekleşmeleri imkansız, o yüzden onlar direnmek, mücadele etmek zorunda ama gençler, eninde sonunda yetişkin olup zorbalara safına katılacaklar. Bu nedenle yaşları büyüdükçe, hep eleştirdikleri yetişkinlere benzemeye başlıyorlar. Bu, gerçek bir insanlık trajedisi. Gençler, üzerindeki iktidarımızdan gönüllü olarak vazgeçmeden bu trajediden kurtulamayız. Daha iyi bir dünya için, gençler üzerindeki iktidarımızdan vazgeçmemiz, onlardan özür dilememiz gerekiyor.

